

7. RUDANS`KY`J, S (1973) *Rudans`ky`j. Tvory` v 3-x tt.* — Stephen Rudanskyi. Works in 3 vols. Vol. 1. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
8. Gorina T. N. (ed.) (1983) *Xudozhny`ky` narodov SSSR. By`bly`ografy`chesky`j slovar` — Artists of the USSR. Bibliographical Dictionary.* Book II. Vol. 4. Moscow: Xudozhestvennaya ly`teratura (in Russian)

Надійшла до редакції 15 квітня 2016 р.

УДК 001:378.124:72(09)

Є. Ю. Пелєвін

**АНАЛІЗ НАУКОВОГО ДОРОБКУ АКАДЕМІКА
В. І. ТИМОФІЄНКА У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ НЕЗАЛЕЖНОЇ
УКРАЇНИ (2003–2007 рр.)**

Одеський національний політехнічний університет,
проспект Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна

Пелєвін Євген Юрійович, аспірант кафедри політології, e-mail:
arhitektonica@gmail.com

АНОТАЦІЯ

В статті висвітлюється окремий етап наукової біографії Володимира Івановича Тимофієнка — одного з фундаторів вітчизняної історії архітектури та містобудування, академіка, доктора мистецтвознавства, професора, віце-президента Української академії архітектури, заслуженого діяча науки і техніки України, двічі лауреата Державної премії України в галузі архітектури. Окреслено науковий доробок В. І. Тимофієнка періоду 2003–2007 рр. під час його роботи у провідних у сфері культури і мистецтвознавства науково-дослідних академічних установах країни — Інституті проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України та Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. Визначено місце і роль вченого у формуванні новітніх теоретико-методологічних засад історії архітектури та містобудування Показаний його внесок у формування енциклопедичних підвалин нової історико-культурної парадигми незалежної України.

Ключові слова: В. І. Тимофієнка; історія науки; історія архітектури і містобудування; Інститут проблем сучасного

© Пелєвін Є. Ю., 2016

мистецтва Академії мистецтв України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського; енциклопедія.

Е. Ю. Пелєвін

**АНАЛІЗ НАУЧНОГО НАСЛЕДІЯ АКАДЕМІКА
В. И. ТИМОФЕЕНКО В КОНТЕКСТЕ СТАНОВЛЕННЯ
ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЙ ПАРАДИГМЫ
НЕЗАВИСИМОЙ УКРАИНЫ (2003–2007 гг.)**

Одесский национальный политехнический университет,
проспект Шевченка, 1, г. Одесса, 65044, Украина

Пелєвін Евгений Юрьевич, аспирант кафедры политологии, e-mail:
arhitektonica@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В статье освещается отдельный этап научной биографии Владимира Ивановича Тимофеенко — одного из основателей отечественной истории архитектуры и градостроительства, академика доктора искусствоведения, профессора, вице-президента Украинской академии архитектуры, заслуженного деятеля науки и техники Украины, дважды лауреата Государственной премии Украины в области архитектуры. Определены научные достижения В. И. Тимофеенко периода 2003–2007 гг., в частности относящиеся ко времени его работы в ведущих в сфере культуры и искусствоведения научно-исследовательских академических учреждениях страны — в Институте проблем современного искусства Академии искусств Украины и в Институте искусствоведения, фольклористики и этнографии им. М. Рильского. Определены место и роль ученого в формировании актуальных теоретико-методологических основ истории архитектуры и градостроительства Показан его вклад в формирование энциклопедических основ новой историко-культурной парадигмы независимой Украины.

Ключевые слова: В. И. Тимофеенко; история науки; история архитектуры и градостроительства; Институт проблем современного искусства Академии искусств Украины; Институт искусствоведения, фольклористики и этнографии им. М. Рильского; энциклопедия.

E. Y. Pelevin

**ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS
OF ACADEMICIAN V. I. TYMOFIYENKO IN THE CONTEXT
OF THE FORMATION OF THE HISTORICAL-CULTURAL
PARADIGM OF INDEPENDENT UKRAINE (2003–2007)**

Odessa national polytechnic university,
1 Shevchenko ave., Odessa, 65044, Ukraine

Pelevin Eugene Yuriyovych, postgraduate student of the Department of Political Science, e-mail: arhitektonica@gmail.com

SUMMARY

The separate phase of the research of biography of Vladimir I. Tymofeyenko is covered in the article. Vladimir I. Tymofiyenko is one of the founders of Ukrainian history of architecture and urban planning, academician, Doctor of the History of Art, professor, vice-president of Ukrainian Academy of Architecture, Honored actor of the Science and Technology of Ukraine, twice laureate of the State Award of Ukraine in Architecture. His main research activities are defined: 1) the foundation of a separate scientific direction, related to the study of architectural and urban planning of Odessa and Ukrainian Northern Black Sea Coast; 2) the development of theory and practices in the sphere of protection of monuments 3) the implementation of several encyclopedia projects. The scientific achievements of Vladimir I. Tymofeyenko during 2003–2007, in particular during his work, in the field of culture and art research, in leading academic institutions of the country — in the Institute of the problems of Modern Art of the National Academy of Arts of Ukraine and in M. T. Rylsky Institute of Art, Folklore Studies and Ethnology, are outlined. The role and place of the scientists in the formation of the newest theoretical and methodological bases of the history of the Architecture and urban building was defined. His contribution to the formation of the historical-cultural paradigm of independent Ukraine is showed.

Key words: *V. I. Tymofiyenko; History of Science; History of Architecture and Urban Planning; the Institute of the problems of Modern Art of National Academy of Arts of Ukraine; M. T. Rylsky Institute of Art, Folklore Studies and Ethnology; encyclopedia.*

Актуальним завданням сучасної української історії науки є вивчення та систематизація накопичених протягом століть здобутків вітчизняних науковців та об'єктивна оцінка їх ролі і значення у розвитку різноманітних галузей науки і техніки. Особливе місце у цьому ряду займають фахові спроби система-

тизації знань щодо архітектурної та містобудівної спадщини України. Знайомство зі станом вирішення цього завдання дозволяє стверджувати, що вагомий внесок у справу ліквідації істотних інформаційних прогалин у сфері історії вітчизняного архітектурного та містобудівного мистецтва було зроблено Володимиром Івановичем Тимофієнком (1941–2007). Академік, доктор мистецтвознавства, професор, віце-президент Української академії архітектури, заслужений діяч науки і техніки України, двічі лауреат Державних премій України в галузі архітектури 2002 та 2007 рр., В. І. Тимофієнко є автором низки програмних наукових праць, які з набуттям Україною незалежності було покладено у фундамент окремого напрямку досліджень з вивчення та систематизації української містобудівної та архітектурної спадщини. На сторінках таких його робіт, як «Міста Північного Причорномор'я у другій половині XVIII століття» (1984), «Формування містобудівельної культури Півдня України» (1986), «Енциклопедія архітектурної спадщини України» (1995), «Зодчі України кінця XVIII — початку XX століть: біографічний покажчик» (1999), «Архітектура та монументальне мистецтво: терміни та поняття» (2002), «Історія Української архітектури» (2003) тощо відкривається широка панорама розвитку вітчизняної інженерно-будівельної думки та архітектурної творчості у їх історичному та сучасному вимірах.

Незважаючи на вагомий внесок В. І. Тимофієнка у становлення нової української науки періоду незалежності, його ім'я досі залишається на периферії фахового інтересу вітчизняних істориків науки. Слід зазначити, що на сьогодні той помітний науковий доробок, що залишив після себе В. І. Тимофієнко, передусім привертає увагу спеціалістів у сфері архітектурної теорії і практики та здебільшого використовується на прикладному рівні (В. Альошин, Р. Владимирська, С. Курбатов, В. Лисенко, Н. Мельник, В. Мироненко, Е. Моргун, Н. Сапак та ін.) або згадується у контексті краєзнавчих студій науково-популярного характеру (В. Бахнев, О. Губарь, Г. Калугін, В. Пілявський, Л. Розен, А. Станчев та ін.). Проте, враховуючи обсяги та зміст творчих напрацювань вченого, його науковий спадок потребує ретельного осмислення та систематизації у категоріях історії науки. Зокрема окремого дослідження потребує етап

професійної біографії вченого, пов'язаний із роботою у провідних у сфері культури і мистецтвознавства науково-дослідних академічних установах країни — Інституті проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України та Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського.

Метою даної статті є висвітлення на енциклопедичному рівні наукового доробку В. І. Тимофієнка періоду 2003–2007 рр. та окреслення місця і ролі вченого у формуванні сучасних теоретико-методологічних засад мистецтвознавства та історії архітектури в незалежній Україні.

Професійний шлях В. І. Тимофієнка визначається декількома напрямками — освітянським, науково-дослідним та науково-редакторським. Кожний з них знайшов відбиття у досягненнях вченого. Майже чотири десятиліття, починаючи з 1968 р., Володимир Іванович викладав у вищих навчальних закладах Воронежа, Москви, Одеси та Києва. Паралельно з педагогічною діяльністю у різні роки вчений плідно працював у багатьох наукових установах, серед яких — Науково-дослідний інститут теорії, історії та перспективних проблем радянської архітектури, Відділ історико-краєзнавчих досліджень Інституту історії України, Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського, Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Саме на період роботи у останньому закладі припадає пік дослідної кар'єри В. І. Тимофієнка та визнання його наукового авторитету як у професійному середовищі, так і суспільством в цілому.

На початок 2003 р. професійні здобутки В. І. Тимофієнка включають: 1) фундацію окремого наукового напрямку, пов'язаного з дослідженням архітектурної та містобудівної спадщини Одеси та Північного Причорномор'я України; 2) продуктивну діяльність по заснуванню та редагуванню щорічника «Архітектурна спадщина України» (1994–2002 рр.), що стало вагомим кроком на шляху оптимізації пам'яткоохоронної справи на теоретико-прикладному рівні у контексті євроінтеграційних прагнень України; 3) реалізацію низки колективних проектів, що заклали підвалини енциклопедичного руху по формуванню теоретико-концептуальних засад нової істори-

ко-культурної парадигми у частині визначення специфічних національних рис української архітектурної і містобудівної традиції та включення її у загальнонаціональний культурний контекст («Звід пам'яток історії та культури народів СРСР по Українській РСР» (1987–1990-ті рр.), «Енциклопедія архітектурної спадщини України» (1995), «З історії Української академії архітектури» (1995), «Правові акти з охорони культурної спадщини» (1995), «З історії української реставрації» (1996), «Історія української архітектури» (2003) тощо).

Вагомий внесок В. І. Тимофієнка у розвиток вітчизняної історії архітектури та містобудування по заслугах був оцінений професійним середовищем. У 1998 р. йому присвоюється звання Почесного доктора Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури та містобудування (НДІТІАМ). У тому ж році В. І. Тимофієнко стає віце-президентом Української академії архітектури (УАА) і виконує ці обов'язки до 2000 р.

Громадська діяльність, яка завжди пов'язана із колосальною завантаженістю, не позначилася на творчій активності дослідника. Саме у період виконання обов'язків віце-президента УАА побачили світ видатні праці В. І. Тимофієнка, які належним чином було оцінено суспільством та державою. У 2002 р. Володимир Іванович нагороджений Державною премією у галузі архітектури за «фундаментальні дослідження у сфері історії архітектури України XVIII — початку XX століть» (Указ Президента України від 15 червня 2002 року № 556/2002 «Про присудження Державних премій України в галузі архітектури 2002 року»).

Незважаючи на громадське визнання та досягнуті професійні вершини, В. І. Тимофієнко не збавляє темпів роботи. З 2003 р. починається черговий виток у адміністративній та творчій кар'єрі Володимира Івановича. Він займає посаду завідувача відділу Інституту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України і, окрім продовження кропіткої праці з систематизації архітектурної та містобудівної спадщини України, зосереджується й на прикладному аспекті пам'яткоохоронної діяльності.

Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України (далі — ІПСМ НАМ України) — єдина науково-дослідна установа в Україні, що здійснює фундаментальні

наукові дослідження у галузі всіх видів сучасного мистецтва, практичні і пошукові студії, спрямовані на розвиток професійного сучасного мистецтва й архітектури, впровадження нових мистецьких технологій і практик, розвиток національної культури, підготовку та видання монографій і збірників наукових праць з магістральних напрямів наукової діяльності Інституту, підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації зі спеціальності «теорія та історія культури» [1].

Народження Інституту стало результатом об'єднання зусиль державного ресурсу й активних діячів, задіяних у сучасному арт-процесі України. Офіційна дата заснування закладу — 13 грудня 2001 р. Інститут був заснований за підтримки Міністерства культури України, позитивного відгуку президії НАН України та активної позиції тодішнього віце-прем'єр-міністра України з гуманітарних питань, академіка Володимира Семиноженка розпорядженням Кабінету Міністрів України № 578-р від 13.12.2001. За словами спостерігачів, із заснуванням цієї установи «перші кроки з подолання відчуженості від «неофіційного» мистецтва з боку держави було зроблено» [1].

Утворену академічну інституцію очолив директор — віце-президент НАМ України, академік НАМ України, народний художник України, професор Віктор Сидоренко. Її структурна модель будувалася на принципово відмінних засадах й відрізнялася «невеликим адміністративно-творчим ядром і мобільною системою функціонування відділів і лабораторій, організованих за принципом ефективних науково-творчих колективів з художників-практиків і теоретиків мистецтва» [1]. Це дозволило розпочати активні наукові пошуки на специфічному терені сучасної культури, з фундаментальним препаруванням її явищ, процесів і ресурсу.

Володимир Іванович Тимофієнко прийшов на роботу у ІПСМ НАМ України у період (2003 р.), коли його співробітникам було надане право репрезентувати Україну на найпрестижнішому арт-форумі — ювілейній 50-й Венеційській бієнале. Експонований національний проект В. Сидоренка «Жорна часу» під кураторством О. Соловійова та В. Бурлаки отримав широкий резонанс у вітчизняних і міжнародних ЗМІ, позитивні відгуки фахової критики і надалі неодноразово був запрошений міжнародними кураторами для участі в інших експозиційних фо-

румах. Серед них слід назвати такі, як: «Швидше за історію» у Музеї сучасного мистецтва KIASMA (Фінляндія), «Кров — лінії й зв'язки» у Денверському музеї сучасного мистецтва (США), «Траверс Відео» 10-го Міжнародного фестивалю інсталяції та відео у Тулузі (Франція), «Тепер» V Міжнародного арт-фестивалю у Магдебурзі (Німеччина) та ін.

Окрім діяльності з репрезентації та популяризації сучасного українського мистецтва головною задачею Інституту було визнано експертний супровід культурного процесу в Україні. Такі ініціативи ІПСМ, спрямовані на створення інтелектуальної атмосфери навколо явищ сучасної культури та мистецтва, реалізувалися через видання збірників наукових праць. Саме з приходом В. І. Тимофієнка значно розширилась номенклатура фахових видань. До відомих з 1990-х рр. журналів Інституту «Мистецтвознавство України» (входить з 1998 р.) та «Мистецькі обрії» (виходить з 1999 р.) приєдналися «МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія» (заснований у 2003 р.), «Сучасне мистецтво», «Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини», «Художня культура. Актуальні проблеми», «Сучасні проблеми художньої освіти в Україні», які було засновано у 2004 р. В організації роботи редакційних колегій цих видань В. І. Тимофієнко брав активну експертну та консультативну участь.

Окремо слід відзначити його внесок у роботу видання «Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини», яке було засновано з його ініціативи та стало втіленням дослідницької та громадянської позиції вченого. Під редакцією В. І. Тимофієнка побачили світ три номери щорічника за 2005–2007 рр.

Серед фундаментальних праць, створених колективом Інституту, слід назвати чотиритомну серію «Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ століття» (у двох книгах), «Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття» та «Нариси з історії кіномистецтва» (усі 2006 року видання), а також численні монографії. Різномісна діяльність Інституту у цей час впроваджується авторитетним науковим і творчим колективом, який об'єднав академіків і членів-кореспондентів НАМ України, професорів і доцентів, докторів і кандидатів мистецтвознавства, архітектури, філософських і

філологічних наук, визнаних фахівців у галузях візуального мистецтва, музики, театру, кіно, архітектури, культурології й трансцендентальної естетики.

Працівники інституту особливо відзначають роль В. І. Тимофієнка у становленні та розвитку закладу. У презентаційній статті на офіційному сайті ІПСМ АМУ Володимира Івановича згадують як знаного українського науковця, фахівця у галузі теорії та історії архітектури і містобудування, який тривалий час плідно працював в Інституті [1].

І це не випадково. З початку 2000-х рр. у видавництві ІПСМ АМУ виходять друком такі програмні роботи Володимира Івановича, як «Архітектура і монументальне мистецтво: терміни та поняття» (2002) [2], «Давня Америка: Розвиток архітектури і монументального мистецтва» (2004) [3], Відродження Одеси: Архітектура повоєнного десятиріччя (2006) [4]. Їх тематика та жанрові особливості наочно демонструють універсальність наукового дарування вченого.

У період, що розглядається, під керівництвом та за активної авторської участі В. І. Тимофієнка реалізується один із найфундаментальніших вітчизняних енциклопедичних проєктів у галузі теорії та історії архітектури — «Історія української архітектури» [5]. Враховуючи попередні дослідні напрацювання В. І. Тимофієнка та його незаперечний фаховий авторитет, розділи, присвячені архітектурі та містобудуванню останньої третини XVIII — XIX ст., доручено писати саме йому [6, с. 244–281; 7, с. 292–337].

З початком діяльності на посаді завідувача відділу Інституту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України В. І. Тимофієнко ініціює видання академічного збірника наукових праць «Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини», який з виходом у світ першого номеру стає одним із найавторитетніших вітчизняних видань у галузі мистецтвознавства та охорони пам'яток. В. І. Тимофієнко стає не тільки постійним автором збірника, але й очолює колектив титульних редакторів. Така активна пам'яткоохоронна діяльність приводить В. І. Тимофієнка до складу Експертної комісії з занесення об'єктів культурної спадщини у Державний реєстр нерухомих пам'яток України (сер. 2000-х рр.). Працюючи у складі Експертної комісії на громадських засадах, до-

слідник успішно екстраполює практичний досвід, набутий у царині пам'яткоохоронної діяльності, у наукову роботу.

З 2006 р. В. І. Тимофієнко переходить до Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі — ІМФЕ). У цей період вчений активно працює на ниві пам'яткоохоронної та науково-методичної діяльності, але основні зусилля фокусує на роботах узагальнюючого універсального характеру, об'єднуючи навколо ґрунтовних енциклопедичних проєктів широке коло однодумців. Серед його здобутків як енциклопедиста відзначимо внесок у підготовку енциклопедії «Мистецтво України» (т. 1, 1995), «Енциклопедії сучасної України» (т. 1–7, 2001–2006), академічної «Історії української культури» у 5 томах, 9 книгах (т. 4, кн. 2, 2005), п'ятитомної «Історії українського мистецтва» НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського (т. 3–4, 2006).

Працюючи над енциклопедичними проєктами, В. І. Тимофієнко, будучи визнаним вітчизняним експертом з архітектури дореволюційного періоду, значно розширює поле своїх наукових розвідок. У 2006 р. він оприлюднює у «Нарисах з історії образотворчого мистецтва XX століття», які готувалися у кількватері роботи над 5-м томом «Історії українського мистецтва», ґрунтовну теоретико-методологічну працю «Ретроспекції та новації в архітектурі початку XX століття: Загальні положення» [8, с. 62–121]. У тому ж році друкується його монографія про радянський період архітектурної історії Одеси [4]. Все це свідчить про універсальність наукового дарування вченого, широту його дослідних інтересів і ґрунтовну теоретико-методологічну підготовку.

Паралельно з роботою у колективних універсальних академічних проєктах у період 2003–2007 рр. Володимир Іванович працює і у тематичних виданнях. У 2003 р. побачила світ одна з фундаментальних праць В. І. Тимофієнка, в якій поєдналися його організаторські здібності редактора й дослідницький талант. Мова йде про основоположну «Історію української архітектури» [5] — програмну колективну працю з історії вітчизняної архітектури, яка й досі залишається базовим зразковим виданням енциклопедичного характеру з цієї проблематики. На нашу думку, робота над «Історією української архітектури» стала для В. І. Тимофієнка своєрідним підсумком попереднього

дослідницького та редакторського досвіду, який знайшов відображення у низці авторських праць довідкового характеру, як-то «Енциклопедія архітектурної спадщини України» (1995) [9], біографічний довідник «Зодчі України кінця XVIII — початку XX століть» (1999) [10] тощо.

За сумлінну працю та внесок у становлення вітчизняної історії архітектури та містобудування академік В. І. Тимофієнко був нагороджений багатьма державними нагородами. У 2007 р. він удостоєний почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України». У тому ж році Володимир Іванович як керівник авторського колективу фундаментального видання «Історія української архітектури» вдруге нагороджений Державною премією у галузі архітектури (Указ Президента України від 27 червня 2007 року № 573/2007 «Про присудження Державних премій України в галузі архітектури 2007 року»).

На жаль, 11 грудня 2007 року на 66-му році життя, на злеті творчої та професійної кар'єри В. І. Тимофієнко пішов із життя, залишивши після себе багато планів.

Підсумовуючи стислий огляд наукового доробку академіка В. І. Тимофієнка періоду 2003–2007 рр., зазначимо, що його змістовна авторська участь у таких проектах, як п'ятитомна енциклопедія «Мистецтво України» (т. 1, 1995), багатотомна «Енциклопедія сучасної України» (т. 1–7, 2001–2006), «Історія української архітектури» (2003), «Історія української культури: в 5 т.» (т. 4, кн. 2, 2005), «Історія українського мистецтва: у 5 т.» (т. 3–5, 2006–2011) є свідченням визнання його авторитету як дослідника, методолога і експерта у галузі історії архітектури та містобудування. Ця робота стала істотним внеском Володимира Івановича Тимофієнка у формування підґрунтя нової історико-культурної парадигми незалежної України.

Підготовка і видання зазначених академічних узагальнюючих праць з історії культури, мистецтва та архітектури України була продиктована вимогою часу й соціокультурними запитам сучасної україністики, адже нова суспільно-політична дійсність незалежної України вимагала й продовжує вимагати кардинальної переоцінки етнокультурної і мистецької спадщини народу та її нової інтерпретації гуманітарними науками. Без перебільшення можна сказати, що згадані фундаментальні на-

укові праці, в підготовці яких активну й безпосередню участь брав В. І. Тимофієнко, нині формують основу українського архітектурознавства як невід'ємної складової історії української культури.

Література та джерела

1. Інституту проблем сучасного мистецтва — десять років [Електронний ресурс] // Інститут проблем сучасного мистецтва: Національна академія мистецтв України: офіційний сайт. — Режим доступу: <http://www.mari.kiev.ua/02.htm>
2. Тимофієнко В. І. Архітектура і монументальне мистецтво: Терміни та поняття / В. І. Тимофієнко. — К.: Видавництво Інституту сучасного мистецтва, 2002. — 472 с.
3. Тимофієнко В. І. Давня Америка: Розвиток архітектури і монументального мистецтва / В. І. Тимофієнко. — К.: ІПСМ АМУ, 2004. — 432 с.
4. Тимофієнко В. І. Відродження Одеси: Архітектура повоєнного десятиріччя / В. І. Тимофієнко; ІПСМ АМУ. — К.: Музична Україна, 2006. — 484 с.
5. Історія української архітектури / Ю. С. Асеев, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк [та ін.]; ред. В. І. Тимофієнко; Українська академія архітектури. — К.: Техніка, 2003. — 472 с.
6. Тимофієнко В. І. Архітектура останньої третини XVIII — першої третини XIX ст. / В. І. Тимофієнко // Історія української архітектури. — К.: Техніка, 2003. — С. 244–281.
7. Тимофієнко В. І. Архітектура середини та кінця XIX ст. / В. І. Тимофієнко // Історія української архітектури. — К.: Техніка, 2003. — С. 292–337.
8. Тимофієнко В. І. Ретроспекції та новації в архітектурі початку XX століття: Загальні положення / В. І. Тимофієнко // Нариси з історії образотворчого мистецтва XX століття: У 2 кн. / ІПСМ АМУ. — К.: Інтертехнологія, 2006. — Кн. 1. — С. 62–121.
9. Тимофієнко В. І. Енциклопедія архітектурної спадщини України: тематичний словник багатотомового видання / В. І. Тимофієнко; Українська академія архітектури. — К., 1995. — 365 с.
10. Тимофієнко В. І. Зодчі України кінця XVIII — початку XX століть: біогр. довідник / В. І. Тимофієнко; Головне управління містобудування та архітектури Київської міської адміністрації. — К.: НДІТІАМ, 1999. — 477 с.

REFERENCES

1. *Instytutu problem suchasnoho mystetstva — desyat' rokiiv: Instytut problem suchasnoho mystetstva: Natsional'na akademiya mystetstv Ukrainy — Modern Art Research Institute ten years: Modern Art Research Institute National Academy of Arts of Ukraine. (2015)* [On-

- line] Available from: <http://www.mari.kiev.ua/02.htm>. (in Ukrainian)
2. TYMOFIYENKO V. I. (2002) *Arkhitektura i monumental'ne mystetstvo: Terminy ta ponyattya. — Architecture and monumental art: Terms and definitions*. Kiev: Publishing Institute of Contemporary Art. (In Ukrainian).
 3. TYMOFIYENKO V. I. (2004) *Davnya Ameryka: Rozvytok arkhitektury i monumental'noho mystetstva/ — Ancient America: The development of architecture and monumental art*. Kiev: ICA NAAU. (In Ukrainian).
 4. TYMOFIYENKO V. I. (2006) *Vidrodzhennya Odesy: Arkhitektura povoyennoho desyatyrichchya/ — Odessa Renaissance: Architecture postwar decades*. ICA NAAU. Kiev: Musical Ukraine. (In Ukrainian).
 5. Asyeyev Yu.S. et al. (2003) *Istoriya ukrayins'koyi arkhitektury — History of Ukrainian architecture*. Kiev: Technique. (In Ukrainian).
 6. TYMOFIYENKO V. I. (2003) *Arkhitektura ostann'oyi tretyny XVIII — pershoyi tretyny XIX st. — The architecture of the last third XVIII — the first third of the XIX century*. History of Ukrainian architecture. Kiev: Technique. p. 244–281. (In Ukrainian).
 7. TYMOFIYENKO V. I. (2003) *Arkhitektura seredyny ta kintsya XIX st. — Architecture in the middle and the end of the XIX century*. History of Ukrainian architecture. Kiev: Technique. p. 244–281. (In Ukrainian).
 8. TYMOFIYENKO V. I. (2006) *Retrospektsiyi ta novatsiyi v arkhitekturi pochatku XX stolittya: Zahal'ni polozhennya. — Retrospection and innovation in the architecture of the early XX century: General thesis. — Essays on the history of fine arts of the XX century / IPSM AUC: In 2 books*. Kiev.: Intertehnolohiya. Kn. 1. p. 62–121. (In Ukrainian).
 9. TYMOFIYENKO V. I. (1995) *Entsyklopediya arkhitekturnoyi spadshchyny Ukrayiny: tematychnyy slovnyk bahatotomovoho vydannya — Encyclopedia of architectural heritage of Ukraine, thematic dictionary of multilanguage edition*. Kiev : Ukraine Academy of Architecture. (In Ukrainian).
 10. TYMOFIYENKO V. I. (1999) *Zodchi Ukrayiny kintsya 18 — pochatku 20 stolit': Biohr. Dovidnyk — Ukraine architects from the late 18th — early 20th centuries: Biohr. Handbook*. Kiev.: SRITHAU. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 17 березня 2016 р.

УДК 94(477-25):378«18»

О. О. Тарасенко

**СПОГАДИ ПРО ПРОФЕСОРА ШУЛЬГІНА
(ШКОЛА ІСТОРИКІВ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА)**

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053, Україна

Тарасенко Ольга Олексіївна, к. і. н., доц., доцент кафедри історії України Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка, e-mail: Olghatarasenko@ukr.net

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано автобіографічні спогади колишніх студентів Університету Св. Володимира Василя Григоровича Авсеєнка та Олександра Васильовича Романовича-Славатинського, які належать до школи істориків Університету Св. Володимира, про яскравого представника цієї школи, професора кафедри всесвітньої історії Віталія Яковича Шульгіна (1822–1878) за період його успішної праці на кафедрі всесвітньої історії Університету Св. Володимира протягом тринадцяти років, у 1849–1862 рр., що склало другий період у становленні школи істориків університету в цілому. Дослідження споминів дозволило обґрунтувати, що професор Шульгін, котрий належав до фундаторів української історичної освіти і науки і котрий розвивав традиції школи істориків Університету Св. Володимира, мав чималий авторитет і велике шанування серед студентів. Вивчення того, яким В. Я. Шульгін постав у мемуарах своїх студентів, дозволило простежити образ Вчителя та значення його впливу на студентство свого часу, глибше зрозуміти людину, яка уособлювала свій час та невтомно його творила і має з повним правом зайняти почесне місце серед викладачів і вчених України середини і другої половини XIX ст.

Ключові слова: Віталій Якович Шульгін; спогади; Олександр Васильович Романович-Славатинський; Василь Григорович Авсеєнко; школа істориків Університету Св. Володимира; 50–70-ті роки XIX ст.